

Коломицева Анна Олегівна,
*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»;*
Головань Людмила Олександрівна,
*асистент кафедри економічної кібернетики
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»*

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОЇ ДИНАМІКИ В УМОВАХ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙ

У статті розглянуто теоретичні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств на ринках, а також необхідність розроблення науково-методичного підходу до оцінки та діагностики конкурентоспроможності підприємств, що ґрунтується на врахуванні динамічних характеристик і ознак конкурентоспроможності, а також можливості прогнозування змін, що відбуваються в умовах взаємодії та інтеграції ринків і підприємств.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, діагностика, управління конкурентоспроможністю, конкурентна динаміка.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Конкурентоспроможність підприємств – одна з головних категорій ринкової економіки. Вона характеризує здатність підприємства адаптуватися до нових умов конкурентного середовища та показує її ефективність, тому дослідження конкурентоспроможності та розроблення нових заходів щодо її підвищення є досить актуальним. Промислові підприємства займають у національній економіці найважливіше місце, оскільки промисловість має вагомe значення в структурі економіки України. Саме тому зміцнення конкурентних позицій та конкурентних переваг промислових підприємств на ринку є дуже важливим завданням.

Посилення динаміки ринкової конкуренції, підвищення вимог щодо своєчасності обслуговування, а також вимог, що ставляться до продукції вітчизняних виробників, – усе це ускладнює завдання підвищення конкурентоспроможності для підприємств, яка є основою для підвищення конкурентних позицій економіки країни. У зв'язку з ускладненням динамічних властивостей виникає проблема підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах їх інтеграції та виходу на міжнародні ринки.

Саме тому виникає необхідність формування більш досконалого науково-методичного підходу до оцінки та діагностики конкурентоспроможності підприємств, що ґрунтується на врахуванні динамічних характеристик та ознак конкурентоспроможності, а також можливості прогнозування змін, що відбуваються в умовах взаємодії та інтеграції ринків і підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій та визначення невирішених елементів проблеми. Дослідженням основних аспектів діяльності підприємств в умовах конкурентного середовища займалися такі вчені, як: Г.Л. Азоев [1], І. Ансофф [2], Л.В. Балабанова [3], А.Е. Воронкова [4], В.М. Горбатов [5], Ю.Б. Іванов [6], Ф. Котлер [8], В.С. Пономаренко [10], М. Портер [9], О.М. Тищенко [11], Р.А. Фатхутдінов [12], О.Б. Чернега [13], А.Ю. Юданов [14] та ін.

Основні дослідження у сфері конкурентоспроможності, як вітчизняні, так і

зарубіжні, базуються на визначенні конкурентного становища підприємства з точки зору статичного підходу і при цьому не розглядається динаміка.

Навіть у тому разі, коли наголошується необхідність врахування динамічності феномену конкуренції, переважно обмежуються встановленням регресійних трендових залежностей, побудовою рейтингів [11, с. 159-162]. Необхідно зазначити, що для підвищення рівня конкурентоспроможності варто провести більш глибокі дослідження у сфері динаміки.

У межах існуючих підходів конкурентоспроможність розглядається як статична інтегральна оцінка стану підприємства або ж з позицій можливості збереження цієї характеристики в наступному аналізованому періоді. Для більш точної оцінки конкурентоспроможності цю характеристику потрібно розглядати з позицій динамічного аналізу та необхідності прогнозування траєкторії її змін.

Метою статті є вивчення теоретичних основ діагностики й оцінки конкурентоспроможності підприємств, що ґрунтуються на обліку динамічних характеристик конкурентоспроможності й орієнтованих на моделювання динамічних характеристик конкуренції.

Викладення основного матеріалу дослідження. При скороченні попиту на продукцію не всі підприємства реагують на ці зміни однаково. Найбільш сильно страждають підприємства, які виробляють неякісну продукцію.

Підприємства, які працюють більш ефективно, менш чутливі до таких змін, вони займають сегменти ринку, які раніше належали конкурентам. У той час, коли відбуваються певні зміни, у найбільш вигідному положенні опиняються ті підприємства, які краще пристосовані до них.

З огляду на це виникає необхідність забезпечення діагностики та оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств. За допомогою діагностики підприємства визначають стан свого конкурентного середовища, динаміку ринкових змін, свої можливості та конкурентоспроможність своєї продукції. Діагностуються кожна характеристика діяльності підприємства, наявність зв'язку між цими характеристиками, їхня кількісна оцінка та вплив на конкурентоспроможність як на результативний показник діяльності підприємства.

Оцінка конкурентоспроможності підприємства дозволяє йому вирішити такі важливі завдання:

- визначити своє положення на певному ринку;
- розробити стратегічні й тактичні заходи ефективного управління;
- обрати партнерів для спільного випуску продукції;
- залучити кошти в найбільш вигідне виробництво;
- розробити програми виходу на нові ринки збуту та ін.

Це можливо тільки за наявності об'єктивних методик оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства та ефективних організаційно-економічних заходів щодо управління конкурентоспроможністю з метою її підвищення. Управління конкурентоспроможністю підприємства – це найважливіша умова здійснення багатофакторного економічного процесу реалізації конкурентних відносин. У загальному випадку – це процес впливу на об'єкт, що забезпечує найбільш ефективне виконання завдань [11].

Якщо розглядати управління конкурентоспроможністю підприємства як організаційно-економічну категорію, потрібно відзначити, що це управління економічними процесами та економічними відносинами, які виникають під час

здійснення. Конкурентні відносини є об'єктами управління конкурентоспроможністю, а суб'єктами – органи управління підприємством та його менеджмент.

У той же час, розглянувши конкурентоспроможність як процес реалізації специфічних економічних відносин, необхідно зазначити, що вона є категорією динамічною та спрямованою на реалізацію певних цілей.

Ця динаміка обумовлюється динамікою факторів (як зовнішніх, так і внутрішніх), що викликана зміною конкурентного (ринкового) середовища внаслідок його нестабільності. Саме тому фактори конкурентоспроможності підприємств необхідно розглядати в динаміці як керовані параметри, управління якими спрямоване на формування, підтримку та розвиток конкурентних переваг підприємства.

З вищезазначеного випливає, що управління конкурентоспроможністю – це «науково обґрунтований та цілеспрямований процес впливу різнорівневими суб'єктами управління підприємством на конкурентні відносини, що забезпечують ефективне вирішення завдань формування, підтримки й розвитку конкурентної переваги» [6].

Управління конкурентоспроможністю підприємства – це складне завдання, яке вимагає застосування системного підходу під час здійснення управлінських, технічних та інших заходів. Для вирішення цього завдання необхідне розроблення комплексної концепції управління конкурентоспроможністю підприємства, що володітиме:

- можливістю формування й корегування цілей та стратегій розвитку підприємства, враховуючи досягнутий рівень конкурентоспроможності;
- методами управління конкурентоспроможністю;
- організаційно-економічним механізмом підтримки управління конкурентоспроможністю.

На рис. 1 графічно відображено процес управління конкурентоспроможністю підприємства з урахуванням динаміки змін у часі. Усі елементи поєднані на основі одного принципу – кожен із елементів забезпечує вирішення проблеми підвищення конкурентних переваг та адаптаційних властивостей підприємства, а також зміцнення його позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Конкурентоспроможність є категорією динамічною, причому ця динаміка обумовлена насамперед зовнішніми факторами, значна частина яких може визнаватися як керовані параметри. Одним із таких керованих параметрів можна вважати вплив маркетингових інновацій як такого параметра, що значно змінює і зовнішні, і внутрішні характеристики складових конкурентоспроможності.

З нашої точки зору, у формалізованому вигляді цей вплив можна подати таким чином:

$$KC = \int_{t_0}^{t_n} (IKC - DKC)dt + KCt_0 \quad (1)$$

де KC – рівень конкурентоспроможності підприємства; IKC – збільшення рівня конкурентоспроможності підприємства; DKC – зменшення рівня конкурентоспроможності підприємства; KCt_0 – поточний рівень конкурентоспроможності підприємства; t_0 – поточний момент часу; t_n – момент часу n .

Якщо раніше конкурентоспроможність залежала насамперед від наявності основних факторів виробництва – природних ресурсів, трудових ресурсів та капіталу, то зараз із розвитком виробництва та врахуванням впливу технічного прогресу

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

конкурентоспроможність визначають фактори вищого рівня, такі як інфраструктура, рівень освіти населення та науковий потенціал.

Рисунок 1 – Управління конкурентоспроможністю підприємства з урахуванням динаміки змін у часі, (розроблено авторами)

Проектування й функціонування ефективної системи забезпечення конкурентоспроможності об'єкта вимагають оптимального поєднання економічних, технологічних і правових передумов. Недооцінка цієї обставини стримує розвиток конкуренції, що призводить до застою в економіці, зниження її ефективності, зниження життєвого рівня населення країни.

Висновки. Отже, за необхідності врахування динамічного підходу пропонується

розглядати конкурентоспроможність як інтегральну багатовимірну характеристику, що охоплює динамічні властивості ефективного позиціонування, швидкість реагування на інновації, ефективний розподіл ресурсів, створення та збереження позитивної репутації.

Оснoву подальших досліджень становить розроблення більш досконалих засобів прогнозування рівня конкурентоспроможності та можливості управління нею в умовах взаємодії та інтеграції підприємств на основі використання засобів системно-динамічного моделювання.

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. – М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.
2. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия; пер. с англ. / И. Ансофф, Э.Дж. Макдоннелл. – СПб. : Питер Ком, 1999. – 416 с.
3. Балабанова Л.В. Управление конкурентоспособностью предприятия на основе маркетинга / Л.В. Балабанова, А.В. Кривенко. – Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. – 147 с.
4. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: монография /А.Э. Воронкова. – Луганск : ВГУ, 2000. – 315 с.
5. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса : монография / В.М. Горбатов. – Х.: ИД «ИНЖЕК», 2006. – 592 с.
6. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия : монография / Ю.Б. Иванов, А.Н. Тищенко, Н.А. Дробитько, О.С. Абрамова. – Харьков: Изд. ХНЭУ, 2004. – 256 с.
7. Конкурентоспроможність економіки України: можливості, переваги, компетенції : монографія / М-во освіти і науки України; О.Б. Чернега; наук. ред. О.Б. Чернега. – Донецьк : Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2010. – 591 с.
8. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2005. – 464 с.
9. Портер М. Конкуренция; пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
10. Пономаренко В.С. Механизм управления предприятием: стратегический аспект / В.С. Пономаренко. – Харьков : ХГЭУ, 2002. – 252 с.
11. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : монографія / Харківський національний економічний університет; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Ю.Б. Іванова, д-ра екон. наук, професора О.М. Тищенка. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2006. – 384 с.
12. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации / Р.А. Фатхутдинов. – М. : Маркет-ДС, 2008. – 412 с.
13. Чернега О.Б. Інноваційна компонента конкурентоспроможності економіки України / О.Б. Чернега, В.С. Білозубенко, І.С. Бондаренко. – Донецьк, 2010. – 327 с.
14. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика. – 2-е изд. / А.Ю. Юданов. – М. : Гном-Пресс, 1998. – 310 с.

А.О. Коломыцева, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет»;

Л.А. Головань, ассистент кафедры экономической кибернетики ГВУЗ «Донецкий национальный технический университет»

Оценка конкурентной динамики в условиях влияния инноваций

В статье рассмотрены теоретические основы исследования конкурентоспособности предприятий на рынках, а также необходимость разработки научно-методического подхода к

Розділ 4 Проблеми управління інноваційним розвитком

оценке и диагностике конкурентоспособности предприятий, основанного на учете динамических характеристик и признаков конкурентоспособности, а также возможности прогнозирования изменений, происходящих в условиях взаимодействия и интеграции рынков и предприятий.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, диагностика, управление конкурентоспособностью, конкурентная динамика.

A.O. Kolomytseva, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics of Donetsk National Technical University;

L.A. Golovan, Assistant Professor of the Department of Economic Cybernetics of Donetsk National Technical University

Rating competitive dynamics under the influence of innovation

The aim of the article. Competitiveness of enterprises is one of the most important categories of market economy and describes a possibility and efficiency of enterprise adaptation to the conditions of competitive environment.

Complex problems of enterprises competitiveness are particularly important because of need to improve efficiency of domestic producers not only in domestic but also in international markets. That is why there is a need for a more sophisticated scientific and methodological approach to evaluation and diagnosis of the competitiveness of enterprises, based on consideration of dynamic characteristics and traits of competitiveness, as well as the possibility of predicting changes that occur in the interaction and integration of markets and businesses.

The results of the analysis. Within existing approaches, competitiveness is seen as static integral assessment of enterprise, or from standpoint of possible conservation of this feature in the next reporting period. But for a more accurate assessment of competitiveness of this characteristic must be considered from standpoint of dynamic analysis and need to predict its trajectory changes.

The aim of the article is selection and developing theoretical principles of diagnosis and evaluation of competitiveness of enterprises and their orientation on modeling of dynamic characteristics of competition.

This is due to dynamics of internal and external factors that caused changes in the competitive environment due to its instability. Therefore, competitiveness factors may be considered in its dynamics as driven parameters control, which is aimed at formation, maintenance and development of competitive advantage.

Competitiveness is a dynamic category, and its dynamic is mainly caused by external factors, many of which may be recognized as controlled parameters. One of these managed parameters may have considered impact of marketing innovations, such as the parameter that significantly changes the external and internal features of the competitiveness.

Authors give a formula evaluate assess impact of marketing innovations to competitiveness of enterprises.

In addition, authors propose graphic display of competitiveness management companies including dynamic changes over time. All items combined single principle according to which each of them provides a solution increase competitive advantage and adaptive features of a company and strengthen its position in foreign and domestic markets.

Conclusions and directions of further researches. So within context of display dynamics it has sense to talk about competition as multidimensional, a coordination model in which main sources of competitive advantages include: effective positioning based on the combination of specific features to needs of customers within the chosen niche, innovative mobility support needed positive reputation and forming partnerships relations.

The basis for further investigations of the development of improved forecasting of competitiveness and opportunity management in terms of interaction and integration companies.

Keywords: competition, competitiveness, diagnostics, management of competitiveness, competitive dynamics.

1. Azoev, H. L. (1996). *Konkurentsia: analiz, stratehiia i praktika [Competition: analysis, strategy and practice]*. Moscow: Tsentr ekonomiki i marketinha.

2. Ansoff, I. (1999). *Novaia korporativnaia stratehiia (The new corporate strategy)*.

E.Dzh. Makdonnell – Saint Petersburg: Piter Kom.

3. Balabanova, L. V., & Krivenko A. V. *Upravlenie konkurentosposobnostiu predpriatiia na osnove marketinha [Management of the enterprise competitiveness based on marketing]*. Donetsk.

4. Voronkova, A. E. (2000). *Stratehicheskoe upravlenie konkurentosposobnym potentsialom predpriatiia: diahnostika i orhanizatsiia [Strategic management of competitive potential of the enterprise: the diagnosis and organization]*. Luhansk: Vostochnoukrainskii natsionalnyi universitet.

5. Horbatov, V. M. (2006). *Konkurentosposobnost i tsikly razvitiia intehrirovannykh struktur biznesa [Competitiveness and development cycles of integrated business structures]*. Kharkiv: ID «INZhEK».

6. Ivanov, Yu. B., Tishchenko, A. N., Drobitko, N. A., & Abramova, O. S. (2004). *Konkurentosposobnost predpriatiia: otsenka, diahnostika, stratehiia [Competitiveness of the company: assessment, diagnosis, strategy]*. Kharkiv: «KhNEU».

7. Cherneha, O. B. (Ed.) (2010). *Konkurentospromozhnist ekonomiky Ukrainy: mozhlivosti, perevahy, kompetentsii [Ukraine's competitiveness: opportunities, benefits, competence]*. Donetsk.

8. Kotler, Ph. (2005). *Marketynh menedzhment [Marketing management]*. Saint Petersburg: Piter.

9. Porter, M. (2005). *Konkurentsiiia [Competition]*. Moscow: «Viliams».

10. Ponomarenko, V. S. (2002). *Mekhanizm upravleniia predpriatiem: stratehicheskii aspect [The mechanism of enterprise management: strategic aspect]*. Kharkov.

11. *Teoretychni osnovy konkurentnoi stratehii pidpriemstva [The theoretical basis of competitive strategy of enterprise]*. (2006). Kharkiv: «INZhEK».

12. Fatkhutdinov, R. A. (2008). *Upravlenie konkurentosposobnostiu orhanizatsii [Management of organization competitiveness]*. Moscow: Market-DS.

13. Cherneha, O. B., Bilozubenko, V. S., & Bondarenko, I. S. (2010). *Innovatsiina komponenta konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy [An innovative component of competitiveness of economy of Ukraine]*. Donetsk.

14. Yudanov, A. Yu. (1998). *Konkurentsiiia: teoriia i praktika [Competition: theory and practice]*. Moscow: Hnom-Press.

Отримано 03.10.2012 р.